

СПОЉНА И БЕЗБЕДНОСНА ПОЛИТИКА ЕУ У САВРЕМЕНИМ МЕЂУНАРОДНИМ ОДНОСИМА: ИЗАБРАНИ ОСВРТИ НА СЛУЧАЈЕВЕ ИЗ ПРАКСЕ

Михајло Вучић, Марко Новаковић, *Спољна и безбедносна политика ЕУ у савременим међународним односима: изабрани осврти на случајеве из праксе*, Институт за међународну политику и привреду Београд, 2025, стр. 325.

Европска унија, као један од кључних актера на међународном плану, данас се суочава са сложеним питањима у вези са постизањем циљева заједничке спољне и безбедносне политике, која захтевају реформу постојећег система на неколико различитих нивоа. Проблеми превасходно произлазе из немогуће амбициозно постављених циљева и разлика које постоје међу државама чланицама у природи специфичних интереса, и неизбежно доводе до потребе за изменом улоге Уније у савременим међународним односима. Аутори др Михајло Вучић и др Марко Новаковић у својој монографији под насловом *Спољна и безбедносна политика ЕУ у савременим међународним односима: изабрани осврти на случајеве из праксе* детаљно су се посветили питањима о способности Уније да одговори на трендове и изазове глобалних размера који захтевају нове спољнополитичке и безбедносне парадигме, те њеној способности да се позиционира као кохерентан актер на међународној сцени.

Монографија се састоји од пет поглавља која представљају пет актуелних изазова које су аутори издвојили и размотрили из аспекта европске спољне и безбедносне политике: остваривање стратешке аутономије, постизање циљева Европског зеленог договора, спровођење технолошке дипломатије, управљање миграцијама и обезбеђивање информационе безбедности. Прво поглавље бави се анализом односа између идеје Заједничке спољне и безбедносне политике Европске уније и концепта стратешке аутономије у контексту очитог контраста између амбициозних замисли јединственог деловања Уније и реалности савременог изгледа међународне заједнице у којој је такво деловање ограничено. Аутори најпре приказују фазе у развоју

заједничке спољне и безбедносне политике, од првих корака и покушаја да се она успостави унутар европских интеграција до савременог институционалног оквира којим је формирана унутар Европске уније. Након тога, идентификују њене главне циљеве и принципе и констатују неопходност дефинисања нове визије и стратешког приступа у глобалним питањима. У светлости рата у Украјини, који је заједничку спољну и безбедносну политику ставио на тест, аутори сагледају њене слабости и претње, али и снаге и прилике. С тим у вези, објашњавају концепт стратешке аутономије који се своди на способност Европске уније да самостално наступа у међународном окружењу, у складу са сопственим интересима и без притисака других снажних геополитичких актера. Аутори овај концепт препознају као адекватан у редефинисању улоге Европске уније у мултиполарном међународном поретку и закључују да је неопходно да Унија спроведе суштинске реформе у смислу јачања технолошких и индустријских капацитета, те институционалне реформе заједничке спољне и безбедносне политике.

Други део посвећен је Европском зеленом договору – свеобухватној стратегији која је донета због тежње да се успостави економски, еколошки и социјално одрживи развој и да се реши проблем климатских промена. Истражујући на који начин спољна политика Европске уније остварује циљеве ове иницијативе, аутори полазе од нормативне димензије и затим испитују њене мултидимензионалне аспекте кроз призму социо-економских механизма који омогућавају ефикаснију практичну имплементацију. Посебан акценат је на анализи зелене дипломатије Европске уније, која делује кроз три приступа – сарадњу која се огледа у ослањању на финансијске инструменте, у вези са којима аутори испитују користи, али и препреке и дилеме на примеру Републике Србије. Други је приступ принуде, којем је својствено разматрање ефеката предложеног механизма за прекогранично прилагођавање угљеника (*CBAM*). Трећи је комбиновани приступ, чији је типичан пример концепт „ефекат Брисела“ као облик посредног наметања стандарда. Аутори закључују да је у областима животне средине, климатских промена и енергетике Европске уније успостављен најамбициознији стратешки оквир, што доводи до позитивних резултата, али истовремено представља опасност да поткопа систем Европске уније у ситуацијама у којима процес зелене транзиције не иде у прилог државама чланицама и великим компанијама.

Трећи део се односи на технолошку дипломатију Европске уније, која актерима у савременим међународним односима служи за ширење

технолошке моћи и сфера утицаја. Технолошка супериорност за последицу има наметање сопствене технологије, односно доминантног положаја са становишта темељних вредности сопственог система. Аутори примећују да Европска унија, у поређењу са великим технолошким силама које технолошку дипломатију заснивају на геополитици, заузима слабу позицију када је реч о усмереним заједничким стратегијама и визијама у погледу глобалне дигиталне технолошке развијености. Стога, аутори анализирају расположиве технолошке и дигиталне капацитете, као и вредносне, безбедносне и тржишне димензије дигиталне дипломатије Уније. Осим тога, указују на потребу јачања институционалног оквира Европске уније у циљу даљег развоја дигиталне дипломатије и спровођења ревизије законодавства у овој области. На крају, нуде закључке о будућем развоју Европске уније у овој области и процењују да ли постоји могућност да Европска унија повећа своју технолошку моћ и искористи свој стратешки потенцијал упркос недостацима координације и инвестиција, или ће пак, сасвим супротно, дигитална транзиција узроковати рањиви статус Уније.

Четврти део обухвата питања управљања миграцијама у систему Европске уније, која потпадају под правни режим политике азила, кроз призму актуелних тенденција. Као један од највећих глобалних изазова који се поставља пред међународну заједницу, мигрантска криза је постала тест земаља у европском региону. Аутори сматрају да је управо она илустровала недостатке у функционисању система азила, и да је ван сваке сумње да би се отклањањем тих недостатака остварила већа заштита људских права и већа безбедност границе Европске уније. У том контексту, фокус истраживања је на спољнополитичким стратегијама, инструментима, институционалним капацитетима и пракси. Притом, аутори квалификују спољну миграциону политику Уније као превише разнолику, те показују да дубоке поделе и разједињеност држава чланица ограничавајуће утичу на њену ефикасност. Додатно, аутори идентификују карактеристике савремених миграција, попут растућих сукоба и криза, мешовитих токова или недостатка глобалног механизма поделе терета, којима се европски систем азила оптерећује. Следствено, аутори анализирају и дипломатске активности на плану управљања миграцијама, које подразумевају екстернализацију контроле граница кроз различите типове сарадње, а којима се смањују миграциони притисци са којима је Европска унија суочена.

На крају, пети део се тиче испитивања домета и делотворности правног оквира информационе

безбедност више није само техничко питање, већ стратешки приоритет који непосредно утиче на вредности демократског друштва. У том смислу, угрожавање националне безбедности, економске добробити, социјалне кохезије и индивидуалних права и слобода због актуелних информационих претњи определило је ауторе да анализирају кључне директиве и уредбе Европске уније које за циљ имају јачање дигиталне отпорности на информационе ризике. У релевантни регулаторни оквир аутори смештају директиве *NIS2*, *CER* те уредбе *DORA*, *CRA* и *GDPR*, које постављају обавезе и обликују и унапређују стандарде у вези са заштитом финансијског и других сектора, критичних ентитета, дигиталних производа и услуга и личних података, те које обезбеђују свеобухватну безбедност информационих система. Коначно, аутори испитују усаглашеност домаћих прописа са европским стандардима информационе безбедности и пожељност унапређења националних капацитета у овој области, упркос имплементационим изазовима.

Монографија др Михајла Вучића и др Марка Новаковића представља свеобухватну аналитичку студију савремених изазова којима је спољна и безбедносна политика Европске уније изложена. Комбинујући анализу правног и институционалног оквира са разматрањем актуелних политичких, безбедносних, еколошких и технолошких процеса, аутори пружају целовит увид у сложене појаве и прилике које обликују позицију Европске уније у систему међународних односа. Посебна вредност монографије огледа се у томе што аутори критички преиспитују домете постојећих политика, законодавства, институционалних капацитета и праксе, указујући на структурне проблеме и ограничења која отежавају ефикасно спровођење Заједничке спољне и безбедносне политике Европске уније. Истовремено, аутори нуде аргументован увид у могуће правце будућег развоја Европске уније у условима све сложенијих односа у међународној заједници. Захваљујући систематичном приступу и конзистентној аргументацији, монографија представља значајан научни и теоријски допринос проучавању спољне и безбедносне политике Европске уније, са великом практичном употребном вредношћу, те је користан извор како за научну и стручну јавност, тако и за све читаоце заинтересоване за питања европске интеграције, савремене безбедности и спољне политике Европске уније.

Александра КАСТРАТОВИЋ